

„Szenvedélyes könyvtáros”

Az olvasás pártfogója. Írások Nemes Erzsébet tiszteletére

◆ Bényei Miklós

Mintaszerű összefogással született meg a Nemes Erzsébet tiszteletére közreadott tanulmánykötet (a mostanság ismét divatba jött német kifejezéssel: Festschrift). Az ünnepeltet aligha kell bemutatni szakmai berkekben: több évtizedes, eredményes pályafutása során dolgozott népművelőként, köz- és szakkönyvtárak, a nemzeti könyvtár munkatársaként, és immár tizedik esztendeje a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár főigazgatója. Közben az újjáéledő olvasóköri mozgalom hatékony szervezője és irányítója.

Jómagam még Debrecenben ismerem meg: ő az ottani Tanítóképző Intézet népművelő-könyvtár szakos hallgatója volt, én a megyei könyvtár gyakorlatvezető olvasószolgálati szaktájékoztatója. Már akkor feltűnt szorgalma és sokirányú érdeklődése. Később is igyekeztem figyelemmel kísérni sorsa alakulását, örültem, hogy következetesen tovább képezte magát, és eljutott az egyetemi doktori cím megszerzéséig, örvendtem sikereinek és díjainak; közel áll lelkemhez bibliográfiai, szerkesztői és kutatói (főként helytörténeti) tevékenysége; hosszú ideig együtt munkálkodtunk a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) különböző fórumain. Személyes tapasztalataim is megerősítik azt, ami az egyik köszöntő címében olvasható: „szenedélyes könyvtáros”. Bár a mostani kötet szerzői elhallgatják és nekem sem illenék előhozakodni vele, ám az életrajzi vázlatból

úgyis kiderül, hogy Erzsike (sokaknak Zsóka) az idén nyáron volt hatvanöt éves. Szinte hihetetlen... Hiszen elkötelezettsége változatlan, munkakedve töretlen, odaadó lelkesedése fiatalos.

Minden bizonnyal az elismerés és a megbecsülés jele, hogy a fenntartó intézmény mai és nyugdíjas munkatársai, a statisztikusok közül kilencen is vállalták a közreműködést a Festschrift létrejöttében. Élükön *Vukovich Gabriellával*, a Központi Statisztikai Hivatal elnökével. Bevezető, méltató szavai tömören foglalják össze mindazt, ami Nemes Erzsébet főigazgatói munkásságának lényegéről elmondható: „Vezetői tevékenysége tíz éve alatt a könyvtár a korszerűsítéseknek és a folyamatosan megújuló szolgáltatásoknak köszönhetően minden szempontból, országos szakkönyvtárként, tudományos műhelyként és közösségi térként egyaránt igazi XXI. századi, magas színvonalon működő kulturális intézménnyé vált.” A hazai könyvtárügy egészének helyzetéről és remélt jövőjéről töprengett *Bakos Klára*, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke (ez a szervezet adta ki a tanulmánykötetet). Meleg hangon üdvözölte „a szenvedélyes könyvtárost” hivatali helyettese, *Fülöp Ágnes*. A három köszöntőt tizennyolc tanulmány és kisesszé követi, végül a könyv az életút már említett adataival és az ünnepelt műveinek válogatott bibliográfiájával zárul (ezeket két fiatal kollégája, *Lencsés Ákos*

és *Rózsa Dávid* állította össze). Az utóbbi három végezte a szerkesztői teendőket; ők a tisztelgő dolgozatokat a szerzők betűrendjében helyezték el. Itt, a recenzióban némileg eltérő megközelítést választottam.

Szakkönyvtári kiadványról lévén szó, magától értetődik, hogy az alaptudomány és a könyvtári ismeretek, valamint a háttérterületek tárgykörébe vágó témák keverednek, mégpedig szerencsés módon. A KSH egykori alkalmazottai közül *Bánszegi Katalin* (aki jogász) már írása címében (Egy könyvmoly vallomása) is jelezte a szerves kötődést, a szándékot, az olvasmányélmény életre szóló hatását. *Holka László* vezető főtanácsos szintén a könyvtárosok pótolhatatlan helyéről elmélkedett, közelebbről a főigazgatóé az informatikai fejlesztésben játszott szerepét dicsérte (Gőzhangyák a virtuális fergegben). *Nádudvari Zoltán* nyugalmazott főtanácsos, gépipari gazdasági mérnök hézagpótló visszaemlékezése (Szivárványszín szöttek – szakszövegek szemléje) sokat elárul a magyarországi műszaki tájékoztatás és a statisztikai referátumok közelmúltjáról is. Az irodalom- és statisztikatörténet határvidékén mozog *Lakatos Miklós* szakmai főtanácsadó, amikor a csaknem elfelejtett KSH-igazgató és poéta alakját idézi fel, szó szerint idézetek formájában (Pillanatképek Vargha Gyuláról [1853–1929], a statisztikusról és korának jelentős költőjéről). Szorosabban kapcsolódik a hivatal munkájához *Gyöngyösi István* agrármérnök, nyugalmazott vezető főtanácsos (Édes történet. Cukor[ipari] bajunk anatómiájáról), *Kápolnai Iván*, a KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat nyugalmazott tudományos főmunkatársa,

művelődés- és gazdaságtörténész (A finomkerámia-ipar és a gazdasági válság az 1930-as években), *Laczkó Éva* gazdaságstatisztikai elnökhelyettes (Statisztikusok és a statisztikai jogalkotás) és *Marton Ádám* nyugalmazott osztályvezető (Infláció és gazdasági növekedés Magyarországon) rövid értekezése.

Ugyanakkor a szakkönyvtár két ifjú könyvtárosa (és éppen a két szerkesztő) a másik irányból lépte át a képzeletbeli mezsgyét, a kéziratár dokumentumai között folytatott búvárlatai nyomán: *Lenecsés Ákos* a két világháború közötti időszak egyik kiváló statisztikusának, egykori miniszternek a hortobágyi (egyeki) száműzetésből 1952 végén írt levelét közli (A kitelepített Laky Dezső), *Rózsa Dávid* pedig az iménti címzettnek, *Kovács Alajos*nak, a KSH volt elnökének a Magyar Tudományos Akadémiához intézett tiltakozását/panaszát publikálta („Nem helyeseltem a szörnyű embertelenségeket...” *Kovács Alajos* 1948-as levele az Akadémiához).

Néhányan a többi tudományos gyűjtemény munkatársai közül is tisztelegtek „az olvasás pártfogója” előtt. Tanítóképző főiskolai társa, *Berényiné Varga Ibo-lya*, aki a Debreceni Egyetemi Könyvtárból ment nyugdíjba, a cívisváros sajtótörténetének híres és színes egyéniségéről, az országosan is elismert *Szathmáry Zoltán*ról rajzolt pályaképet („Szatyai bácsi”). Nagyon közel áll a KSH profiljához az Országgyűlési Könyvtár két történész munkatársának, *Jónás Károlynak* és *Vil-lám Juditnak* a kutatási témája (A Magyar Országgyűlés elnöki tisztségeinek összehasonlító történeti-statisztikai vizsgálata). Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum nyugalmazott fő-

igazgatója, *Balogh Mihály*, egy csaknem egyedülálló kísérletet ismertet a harmincas-negyvenes évekből („Egypengős” kölcsönkönyvtár a kunszentmiklósi gimnáziumban). A könyvtári tájékoztatás markáns, ám kevésbé ismert és használt darabjait vette számba a „kívülálló” tudománytörténész, *Gazda István*, a Magyar Tudománytörténeti Intézet igazgatója (Tudománytörténeti kiadványok a XIX. századi Magyarországon. Orvostörténet, matematikatörténet, biológiatörténet, kémia-történet, csillagászat-történet).

Minekutána jó ideig dolgozott közkönyvtárakban és az olvasómozgalmak révén is szép számmal akadnak barátai ebben a szférában, nem véletlen, hogy e típus műhelyeiből is számosan eleget tettek a szerkesztői kérésnek. Nemes Erzsébet könyvtárosi pályája Polgáron, az akkor még járási intézményben kezdődött. Ottani közvetlen kollégája, *Sántha Sándorné*, a mai Ady Endre Művelődési Központ és Könyvtár nyugalmazott igazgatója részben a források, részben személyes emlékei alapján vázolja fel a helyi bibliotéka tanulságos történetét (Szubjektív könyvtártörténet Polgárról). Lokális vonatkozásai folytán rögtön ide kívánczik a miskolci megyei könyvtár igazgatójának, *Venyigéné Makrányi Margitnak* az egyháztörténeti tanulmánya: itt egy Polgáron született jeles katolikus kanonok, az egyik reformkori sajtótermék, az Egyházi folyóirat szerkesztője életútját emeli ki a feledés homályából (Dr. Kovács Mátyás, a lapalapító tudós és mecénás). Inkább a könyv főcíme által sugallt témakörből merít *Kocsis István*, a hatvani városi könyvtár nyugalmazott igazgatója: információkban gazdag esszéje az MKE egyik szakmai szervezeté-

nek – ahol válllvetve serénykedtek a jubilánssal – tanulságos törekvéseire emlékeznek, megjelenítő erővel (Volt egyszer egy olvasószolgálati szekció). A jelen, nevezetesen a határon túli magyarság könyv- és információellátásának égető problémáját feszegeti, a megoldás egyik próbálkozását elemzi *Vraukóné Lukács Ilona*, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár tudományos kutatója (Egy több határon átívelő, nyíregyházi székhelyű alapítványról. A Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárakért Alapítvány).

Könnyen belátható tehát, hogy a most ismertett tanulmánykötet sokszínű tartalma pontosan illeszkedik Nemes Erzsébet sokoldalú érdeklődéséhez, híven tükrözi sokirányú erőfeszítéseinek, működésének kedvező fogadtatását. Aligha kétséges, hogy befogadták jelenlegi munkahelye anyaintézményének vezetői és meghatározó munkatársai, a könyvtáros társadalomnak pedig régóta megbecsült tagja. A kiadvány más szempontból is jelentékeny produktum: a közlemények sok-sok adalékkal járulnak hozzá a magyar tudomány-, művelődés-, statisztika- és gazdaságtörténet jó néhány fejleményének, szereplőjének alaposabb megismeréséhez, továbbá és elsősorban – hogy azért legyünk kissé elfogultak a magunk javára – a hazai könyvtörténet mélyre hatoló tanulmányozásához. ■

Az olvasás pártfogója: Írások Nemes Erzsébet tiszteletére / [szerk. Fülöp Ágnes, Lencsés Ákos, Rózsa Dávid]. – [Budapest] : [Magyar Könyvtárosok Egyesülete], 2012. – 163 p. ; 24 cm